

İSTANBUL'UN KÜRESEL YÜZÜ: İSTANBUL ULUSLARARASI-2

İstanbul'un "ekonomik değer üreten bir merkez" olma özelliği, onu diğer emperyal başkentlerden ayırmıştır. Diğer bir ifade ile, İstanbul ne Paris ne Londra ne de Moskova gibi, üretmekten çok tüketen bir imparatorluk başkenti olmamıştır. Osmanlı'nın son döneminde şehirde oluşan veya oluşturulmaya çalışılan bürokratik yapı da emperyal merkezlerle kıyaslanamayacak ölçüde küçük kalmış ve Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte şehirden gitmiştir.

Bir önceki yazımızda İstanbul'un küresel bir merkez olma potansiyeline sahip olduğunu ve bu avantajın değerlendirilerek, dünyanın önde gelen "küresel şehir"lerinden biri olması gerektiği belirtilmiştir. Bu amaca ulaşılmasının Türkiye'nin yönetim yapısında bir değişiklik gerektirmediği, ilk elde ifade edilmelidir. Ancak, ülkemizdeki bazı kesimlerin bu konuda bir takım endişeler taşıdıklarını da hatırlamakta fayda var. Bu endişeler, İstanbul'un küresel bir merkez olması yolunda atılan her adımın, Cumhuriyetimizin başkenti

ve onunla özdeşleşmiş olan Ankara'nın konumunu zayıflatacağı ve başkentlik işlevinin bir süre sonra İstanbul'a taşınacağı korkusundan kaynaklanmaktadır. Bu sürecin Cumhuriyetimizi ve onun kazanımlarını aşındıracağı şüphesi ise korkunun temel kaynağıdır. Çok az sayıda da olsa bazı radikal çevrelerin, İstanbul'un Türkiye'nin "asıl" başkenti olduğu ve Ankara'ya geçen emanetin, asıl sahibi olan İstanbul'a verilmesi gerektiği yönündeki hayalleri de bu korkuyu beslemektedir.

İSTANBUL, ANKARA'YA ALTERNATİF DEĞİLDİR

İstanbul'un Afro-Avrasya ölçeğinde sahip olduğu tarihi, ekonomik, coğrafi ve kültürel üstünlük, özünde bir Anadolu şehri olan Ankara ile kıyaslanmayacak büyüklüktedir. Başkentlik fonksiyonunun, bugünün İstanbul'una sağlayacağı önemli bir

avantaj olmadığı gibi, şehri bazı konularda dezavantajlı hale getirecektir. Günümüz Ankara'sının adeta varlık sebebi olan başkentliğin İstanbul'a kaydırılması, ilk etapta önemli bir nüfus artışını da beraberinde getirecektir. Şehre eklenecek yeni nüfusun en temel özelliği ise, neredeyse hiçbir ekonomik değer üretmeden, tüketecek olmasıdır. Bu durum, İstanbul'un tarihi gerçeklerine aykırıdır. Çünkü İstanbul, fetihten itibaren beş yüzyıllık dönemde (1800'lerin ortalarından 1980'lere kadar olan dönem hariç) ekonomik değer üreten bir merkez olagelmıştır. Dünyanın hemen her tarafından şehrin limanlarına gelen gemiler yüklerini boşaltırken, İstanbul'da üretilen değerli ürünleri de alıp İmparatorluğun ve dünyanın diğer yerlerine taşımaktaydı. İstanbul'da Beyazıt-Sultanhamam aksındaki binlerce imalathanede üretilen mallar o kadar kaliteli idi ki, asırlar boyu dünya ekonomisinin merkezi olan Ortadoğu bölgesinde kaliteli mallar "İstanbulî" olarak nitelendirilmekteydi. Bugün bile bölgedeki birçok ülkede bu sözün kullanıldığı görülmektedir.

İstanbul'un "ekonomik değer üreten bir merkez" olma özelliği, onu diğer emperyal başkentlerden ayırmıştır. Diğer bir ifade ile, İstanbul ne Paris ne Londra ne de Moskova gibi, üretmekten çok tüketen bir imparatorluk başkenti olmamıştır. Osmanlı'nın son döneminde şehirde oluşan veya oluşturulmaya çalışılan bürokratik yapı da emperyal merkezlerle kıyaslanamayacak ölçüde küçük kalmış ve Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte şehirden gitmiştir. Hülâsa, Ankara'nın devasa bürokrasisinin, dinamik bir "uluslararası merkez" olan İstanbul'a taşınması, şehrin küresel misyonunun gerçekleştirilmesini destekleyici değil, engelleyici bir adım olur. Güçlü merkez yetçi yapısını 1982 reformları ile kıran ve kendisini "desantralizasyon temelinde örgütlenmiş bir cumhuriyet" (md.1) olarak tanımlayan Fransa'nın Paris'inin veya tarihin hiçbir döneminde "merkez yetçi" olmayan İngiltere'nin Londra'sının hem başkent hem de küresel bir şehir olması da İstanbul için emsal kabul edilmemelidir. İstanbul ise bu açıdan bir alternatif olarak görülmemelidir. Her iki şehrin konumlandırılması açısından, birinin ülkenin siyasi merkezi, diğerinin ise o ülkenin dünyaya yansıyan ekonomik çekim merkezi olmaları dolayısıyla Washington DC ve New York'un durumu, bu konuda anlamlı bir örnek olabilir.

İstanbul'un "küresel şehir" misyonunun hayata geçirilmesi, stratejik bir yaklaşımla geliştirilmiş, uygulanabilir politikalarla mümkündür. Bu politikaların geliştirilmesi ve uygulanması ise her şeyden önce toplumsal mutabakatı gerektirir. Yerelde ve ulusalda iktidarların değişmesiyle, ana

İstanbul'un küresel merkez olması "milli bir dava" haline getirilmelidir

unsurlarını ve temel dinamiklerini kaybetmeyecek bir siyasi duruş gereklidir. Pratik bir ifade ile, İstanbul'un "alfa grubu" kentler arasına girmesi bir ulusal politika haline getirilmelidir. Bu politika, Türkiye Büyük Millet Meclisi merkezli oluşacak ulusal mutabakatla, ancak "milli" bir dava haline gelerek "partiler üstü" bir pozisyona kavuşmalıdır. Bu çerçevede son beş yıl içinde bu yolda atılan adımlar olumlu gelişmelerdir.

İstanbul'un son dönemde elde ettiği fırsatlar da etkili bir şekilde değerlendirilmelidir. 2010 Avrupa Kültür Başkentliği süreci bu açıdan önemlidir. Bu sürecin en iyi şekilde değerlendirilmesi, şehrin büyük bir aşama kaydetmesine imkân taniyacaktır. Ancak, 2010 sonrasının da planlanması gereklidir. 2010 Avrupa Kültür Başkentliği, bir sonraki hedefin öncülü olmalıdır. Bu hedef, Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. yıldönümünde İstanbul'un "Avrupa'nın en yaşanabilir metropolü" haline getirilmesi olabilir. 5. Dünya Su Forumu (2009), IMF ve Dünya Bankası Yıllık Toplantıları (2009), 2010 Dünya Basketbol Şampiyonası, 2016 yılında Avrupa Futbol Şampiyonası'na muhtemel ev sahipliği ve 2020 Yaz Olimpiyat Oyunları'na yönelik çalışmalar da bu hedefe ulaşmak için birer fırsat olarak değerlendirilmelidir. İstanbul için temel amaç ise, Fethin 600. yılında (2053 yılında) "alfa grubu kentler arasına girmek" olmalıdır.

2007-2013 Kalkınma Planı'nda "İstanbul'un, uluslararası finans merkezi olmasının sağlanacağı", Hükümet tarafın-

dan bir hedef olarak ortaya konmuştur. Merkez Bankası'nın ve kamu bankalarının merkezlerinin buraya taşınması kararının alınması ve Anadolu Yakası'nda uluslararası bir finans merkezinin geliştirilmeye çalışılması, bu hedefe ulaşılması açısından önemli adımlar olacaktır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan 2007-2011 Stratejik Planı'nda "sürdürülebilir bir dünya kenti" olma hedefi, şehrin vizyonunun temel unsuru olarak belirlenmiştir. İl Özel İdaresi'nin kurumsal stratejik planında da aynı yaklaşım sergilenmiştir. 10 Kasım 2008'de kurulan İstanbul Kalkınma Ajansı da uluslararası yatırımların teşviki ve koordinasyonu açısından önemlidir. Ancak, İstanbul metropoliten alanında yerel nitelikli konularda üç farklı kamu kurumunun faaliyet gösteriyor olması, şehrin bir küresel merkez haline getirilmesi açısından dezavantajdır. Bu nedenle, İl Özel İdaresi ve Kalkınma Ajansı'nın Büyükşehir Belediyesi çatısı altında birleştirilmesi ve yerel hizmetlerin tek merkezden yürütülmesi, şehrin vizyonuna uygun bir gelişim göstermesi açısından önemlidir. "Yerel yönetim sendromu"nun etkisi altında hazırlanmış olan 1982 Anayasası'nın 127. maddesindeki kısıtlayıcı hükümler, "çağdaş kamu yönetimi" yaklaşımına uygun olarak yeniden düzenlenmelidir.

İstanbul'daki ilçe ve ilk kademe belediyelerinin büyük çoğunluğunun stratejik planları hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Bu planların tıpkı nazım imar planı-uygulama imar planı ilişkisinde olduğu gibi İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin stratejik planında çizilen çerçeveye uygun olarak hazırlanması gereklidir. İlçe ve ilk kademe belediyeleri tarafından hazırlanan stratejik planlar arasında büyük uyumsuzluklar olduğu gibi, bunların bazılarının hazırlanması sürecinde Büyükşehir Belediyesi'nin stratejik planının yeterince dikkate alınmadığı da söylenebilir. Yeni dönemde, bu sorun giderilerek, metropoliten alandaki "stratejik plan kirliliği"ne son verilmelidir. İl Özel İdaresi'nin stratejik planının da Büyükşehir Belediyesi'ninki ile uyumlaştırılması gereklidir.

İSTANBUL'A KURMAY BİRİM

İstanbul'un "küresel merkez" olma misyonunun gerçekleştirilmesi, şehri küresel platformlara başarılı bir şekilde taşıyacak aktif ve fonksiyonel bir birimin oluşturulmasını gerekli kılmaktadır. Başında Başkan danışmanlarından birinin bulunacağı bu birim, kurmay nitelikli hizmetler sunmalıdır. İstanbul Metropoliten Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi (İMP) bu açıdan örnek olabilir. Söz konusu birim, İMP tecrübesi de göz önünde bulundurularak, Büyükşehir bürokrasisi ile koordineli ve uyumlu bir pozisyonda kurgulanmalıdır. Yapısı ve imajı ile dünyaya hitap edecek bu birimin adı, şehrin vizyonunu yansıtır düzeyde iddialı olmalı. Bu açıdan, "İstanbul Uluslararası: İstanbul International" adı bir alternatif olarak önerilebilir. Küresel şehirlerin temel ölçütlerinden birinin "uluslararası görünürlük" olduğu dikkate alındığında, söz konusu birimin adının bu şekilde belirlenmesi anlamlı olacaktır.

İstanbul'un küresel bir merkez haline getirilmesinde temel aktör İstanbul Büyükşehir Belediyesi'dir

İstanbul Uluslararası, alanında uzman uygulamacı ve bilim insanlarının çalıştığı bir planlama, koordinasyon ve danışmanlık merkezi şeklinde örgütlenmelidir. Bu açıdan, Büyükşehir bürokrasisinin üzerinde değil, İstanbul'un başarısı için Büyükşehir bürokrasisi ile el ele, gönül gönüle çalışan bir kurmay birim olarak konumlandırılmalıdır. İstanbul Uluslararası'nın organizasyon yapısı şöyle olabilir:

1. Küresel Kent Politikaları ve Uluslararası İlişkiler Merkezi: Bütün küresel kentlerin uluslararası politikası vardır. Bu politika, o ülkenin dış politikası ile uyumlu bir şekilde, uzmanlarca hazırlanmıştır. Yerel yönetimin genel yönetimden ve kent yönetiminin ülke yönetiminden farklılığı, uluslararası veya küresel nitelikli kentlerin birbirleriyle olan rekabeti ve bunlar arasındaki ilişkilerin derinleşerek gelişmesi, böylesi bir merkezin kurulmasını zorunlu kılmaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin İstanbul Kenti adına yapacağı bütün uluslararası faaliyetler, iyi tanımlanmış, tutarlı ve geniş ufuklu bir "küresel kent politikası"na dayanmalıdır. Kardeş şehir uygulamaları, lobi faaliyetleri, uluslararası kuruluşlara üyelik ve karar alma mekanizmalarında ağırlıklı yer edinilmesi, AB'ye uyum, Avrupa ve İslam ülkelerinin kentleri başta olmak üzere diğer ülkelerin kentleri ile ilişkilerin geliştirilmesi ve sürdürülmesine yönelik kurmay nitelikli çalışmalar bu birimin görev alanı içinde olacaktır.

2. İş Geliştirme ve Yatırım Merkezi: Bu birimin amacı, İstanbul'un uluslararası yatırımlar ve ticari/finansal faaliyetler konusunda cazip kılınması için gerekli politikaların geliştirilmesi ve uygulamanın takip edilmesidir. Merkez, ilgili kamu, sivil toplum ve özel sektör kuruluşları ile de işbirliği halinde çalışacaktır. Örneğin, İstanbul Uluslararası'nın

internet sitesine giren bir yabancı kişi veya kuruluş, iş geliştirmek veya yatırım yapmak için ihtiyaç duyduğu tüm bilgilere tek adresten ulaşabilecektir. Sitede "İstanbul'da Yatırım: Invest in Istanbul" gibi ana bölümler yeracaktır.

3. Uluslararası Proje ve Teknik İşbirliği Merkezi: AB'nin ve diğer uluslararası kaynakların kredi ve fonlarını, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin kullanımına sunmak ve uluslararası ortaklı projeler geliştirmek amacıyla böyle bir birim oluşturulacaktır. Ayrıca, başta İstanbul Büyükşehir Belediyesi olmak üzere, metropoliten alandaki bir çok belediyenin, Türkiye açısından stratejik önemi haiz coğrafyalardaki yerel yönetimlerle ortak çalışmalar yaptıkları bilinmektedir. Bu çalışmalar, Türkiye'nin tarihi hinterlandını da aşan bir yerel etki ve işbirliği alanını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, söz konusu birimin bir diğer amacı, gelişmekte olan ülkelerin şehirlerine yönelik teknik işbirliği ve kalkınma amaçlı destekleme projeleri geliştirmek, İstanbul'un yerel yönetim alanındaki tecrübe ve birikiminin onlarla paylaşılmasını sağlamak olacaktır.

4. Kültür, Turizm ve Tanıtım Merkezi: İstanbul şehrinin eşsiz kültür ve turizm değerlerinin tanıtılması, uluslararası basın-yayın organlarında İstanbul'a dair tanıtım ve bilgilendirme çalışmalarının yapılması, bunlardan etkili bir şekilde yararlanılması, dezenformasyonla mücadele çalışmalarının yürütülmesi ve şehrin dünyanın en önde gelen kültür ve turizm merkezlerinden biri haline getirilmesine yönelik politikaların ve stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanmasının takibi bu merkezce gerçekleştirilecektir.

5. Dış İrtibat Büroları: İstanbul'un uluslararası kurumlar ve yurt dışındaki kuruluşlar ile ilişkilerini kolaylaştırma ve önemli bölgelerde nüfuzunu artırma çabalarında dış irtibat bürolarının büyük yararı olacaktır. Avrupa Birliği'nin merkezi Brüksel, Avrupa Konseyi'nin merkezi Strasburg, Birleşmiş Milletler'in merkezi New York, İslam Konferansı Örgütü'nün merkezi Cidde, Afrika Birliği'nin merkezi Addis Ababa söz

konusu irtibat bürolarının kurulması için stratejik şehirlerdir. Ayrıca, Hong Kong, Tokyo, Singapur ve Dubai gibi uluslararası ticaretin kavşak noktaları da göz ardı edilmemelidir. İstanbul Uluslararası elemanlarının dönüşümlü sürelerle stajlarını yapacakları bu bürolar, hem dış ilişkilerin "uygulamalı" okulları hem de İstanbul'un nüfuz araçları olacaktır. Dünyanın diğer önemli noktalarında ise gönüllü fahri temsilciler İstanbul'a hizmet edebilir.

İstanbul Uluslararası'nın Büyükşehir Belediyesi'nin diğer birimleri ile koordineli ve yapıcı bir şekilde çalışması, muhtemel sorun alanlarının önceden tespit edilmesi ve çözüme kavuşturulması için bir Koordinasyon Kurulu'nun oluşturulması ve etkili bir şekilde çalışmasının sağlanması yararlı olacaktır. Kurul, sorumlu Başkan danışmanının gözetiminde ilgili birim yöneticilerinin katılımı ile her hafta düzenli olarak toplanacaktır. Kurul çalışmaları hakkında hazırlanacak haftalık bilgilendirme raporları Büyükşehir Belediye Başkanı'na ve Genel Sekreter'e gönderilecektir. Ayrıca, İstanbul Uluslararası'nın internet sitesinde yayımlanacaktır.

İstanbul'un küresel bir merkez olması merkezî idare, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve özel sektörün ortak çalışmasını gerektiren, çoğulcu ve katılımcı bir yönetim sürecine ihtiyaç duymaktadır. Bu süreçte merkezî idare genel politikaları belirleyen, ana stratejileri oluşturan, ön açan, rehberlik ve hakemlik eden bir pozisyonda bulunmalıdır. Ayrıca, büyük yatırımların da merkezî idare tarafından desteklenmesi veya yaptırılması gereklidir. Ancak, sürecin temel aktörü ve yürütücüsü İstanbul Büyükşehir Belediyesi olmalıdır. İstanbul halkının ve şehrin meşru temsilcisi ve sorumlusu olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi, şehrin küresel bir merkez olmasına yönelik çalışmaları yürütecek ve koordine edecek kurumsal kapasiteye ve birikime sahiptir. Son dönemde yapılan başarılı çalışmalar, şehrin geleceğine dair umutları artırmıştır. Yeter ki, kentler arası küresel yarışta, bir marka-şehir olma konusunda İstanbul'un üstünlükleri ve avantajları iyi değerlendirilsin.